
A ROKONTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL

Korszakokon át. Valóban megfelelő helyen ábrázolták a Golgotát?

Teszi fel a kérdést *Dieter Vieweger* wuppertali professzor. Tanulmányában a Jeruzsálem területén 1863 óta folytatott régészeti ásatások eredményeinek tükrében összegzi azokat a feltevéseket, amelyek a Golgota valódi helyére vonatkoznak. Megvizsgálja mind a Sír-templom, mind a Megváltó-templom területén végzett munkálatok adatait. A téma aktualitását a 2010-ben Jeruzsálem szívében és a Sír-templomhoz közeli Megváltó-templom alatt létrehozott „Korszakokon át” elnevezésű régészeti park adja. Itt található a II. Vilmos német császár által 1898-ban felavatott Megváltó-templom alapköve is. Nem véletlen, hogy az új templom a Constantinus császár által épített Sír-templom közvetlen közelében épült fel, mert minden keresztény felekezet szeretett volna közel kerülni ahhoz a helyhez, amelyet Jézus halálának és feltámadásának helyével azonosítottak.

Jézus keresztre feszítésének, majd feltámadásának pontos helye a mai napig számos vita tárgyát képezi. Az ortodox és katolikus vallás hagyományai a Sír-templomot jelölik meg a Golgota, avagy Jézus keresztre feszítésének biztos helyszínéül. Protestáns nézetek azonban ezt a területet a város falain kívülre helyezik, amely kizárja a Sír-templomot, mint helyszínt, ugyanis azt fennállása óta a város falain belül ábrázolták. Ahhoz, hogy a problémát megérthessük és fény derüljön a Golgota történelmi helyére, érdemes megnézni azt, hogyan alakult a Jézus-korabeli várossal képe és ez alapján hol helyezkedhetett el a Sír-templom.

Az 1869-től folyó ásatások egy ideig nem hozták meg a várt eredményt, azonban 1893-ban fordulópont következett be Jeruzsálem és a Sír-templom történetében a Megváltó-templom körüli ásatásoknak köszönhetően. A munkálatok során ugyanis a templomhajó mentén egy antik fal maradványaira bukkantak. Kiderült, hogy a feltárt falmaradvány Jézus korából való, s minden bizonnyal azonosítható azzal a falszakasszal, amelyet Nagy Heródes építtetett. Josephus Flavius ezt nevezte „második falnak”. A tudósok ezzel vélték bizonyítotttnak a keresztre feszítés valószínű helyét. Legalábbis egy időre.

1961 és 1963 között az újabb ásatások során, Kathleen Kenyon a Sír-templomtól délre ásatásokat végzett, amelynek során egy kőfejtőre bukkant. A kőfejtőt hozzávetőleg a Kr. e. VII. századig használhatták. A vas-kori anyag felett mintegy nyolc méter vastag római-kori törmelékréteg található a Titus császár által lerombolt Jeruzsálemből, majd efölött egy réteg a Kr. u. II. századból való kerámiatöredékekkel. Hadrianus császár az Aelia Capitolina építésekor a területet feltöltötte. A Heródes-féle építkezésekből nem találtak itt leleteket, ezért a Josephus Flavius által második falnak nevezett városfal, valamint a Megváltó-templom is a kőfejtőtől keletre állt.

A Megváltó-templom 1970 és 1974-ben történő teljes körű felújítása igazolta mindezt. A felújításkor itt is, hasonlóan a korábbi ásatásokhoz egy 2,9x3,6 méteres területen egy ősi kőfejtő nyomait fedezték fel, amelyet a Kr. e. I. századig használhattak és alapanyagot szolgáltatott a Heródes-kori új városrész építéséhez is. A Sír-templom körzetében tovább folytatódó ásatások eközben kimutatták, hogy a kőbánya felett nemcsak egy, a Kr. e. VII. századi leleteket tartalmazó zárt réteg található, hanem kora római anyag is. A sziklafal fölött található földréteg összetettsége további fejtörést okozott. Legalább három réteg rakódott egymásra, melynek legfelső rétegét a régészeti kertterületként értelmezi. Ez tökéletesen illik a közelben fekvő városkapu elnevezéshez, amelyet Josephus Flavius egy helyen „Kertek-kapunak” nevez. Az egykori kertterület feletti részt, akárcsak Kenyon ásatásainak helyszínét, Hadrianus idején 5,50 méter vastag törmelékréteggel töltötték fel. A Hadrianus-kori városfalat azután a Sír-templomhoz kapcsolódó tér támaszfalának használták fel a Kr. u. IV. században, vagyis ekkor kerül a városfalon belülré a Sír-templom területe.

Vajon igazat adhatunk-e azoknak, akik úgy vélik, hogy a Golgota a Sír-templom alatt található? Az, hogy a Golgotának nevezett szikla északon jelentős mértékben túlnyúlik a már említett kőfejtőn, cáfolja ezt, mi több, a szikla megmunkálatlan mivolta kizárja a helyszíni kőfejtői tevékenységet. A caesareai Eusebius beszámolója szerint viszont, miután Constantinus leromboltatta Hadrianus templomát, megtalálták a szent sírt, ezért is építhette fel itt a Sír-templomot. (Vita Constantini 3,33–39). Egy bordeaux-i zárán-dok látta az Eusebius által is említett Golgotát, amely a mai Damaszkusz-kapui vezető út bal oldalán helyezkedett el. *„Ott volt a Golgota domb, ahol a keresztre feszítés történt... „Onnan, mint egy kőhajításnyira van egy barlang, ahol a testét eltemették” (Itinerarium Burdigalense 17).* A kérdés a rendelkezésünkre álló történelmi adatok fényében sem válaszolható meg egyértelműen.

A templomoknál folytatott régészeti ásatások eredményei Jézus keresztre feszítésének helyét a Megváltó-templomtól északra helyezik. Az evangéliumoknak a keresztre feszítés helyéről szóló részletei is a fenti állítás alá támasztásául szolgálnak: „Közel a városhoz fekszik” (*Jónás 19,17*), „közel a kertekhez vagy földekhez „(*Mk 15,21, L*)” egy forgalmas helyen” (*Mk 15,2*) „egy jól látható helyen” (*Mk 15,40*). Az Új Testamentum adatai nem jelölik ki egyértelműen a Sír-templom területét, ami viszont sok különféle elmélet keletkezéséhez vezetett. Az elmúlt években általános meggyőződéssé vált, hogy a Sír-templomban mutogatott szikla az új testamentumi Golgotával lehet azonos.

Dieter Vieweger: „Korszakokon át.” Valóban megfelelő helyen ábrázolták a Golgotát? Két évezrednyi várostörténet a jeruzsálemi Megváltó-templom alatt. *Antike Welt, Zeitschrift für Archäologie und Kulturgeschichte*, 5/2012. 44–51.

Herczeg Anna